Qajeelfamoota Buâ€™uuraa Asmaaâ€™a wa Sifaata-Kutaa 2

Description

Bismillah
Faaruu fi galanni Rabbii Tokkicha Arshii ol oltaâ€™iinsa Isaaf maluu oltaâ€™eef haa taâ€™u. Dachii fi samii keessatti wanti Isarraa dhokatu tokkollee hin jiru. Maqaaleen babbareedoo fi amaloonni gugguutuun hundi kan Isaati. Zaatanis taâ€™e amalaan eenyullee Isa hin fakaatu. Inni Tokkicha fakkaataa fi dorgomaa hin qabneedha. Dachii, samii fi wantoota isaan keessa jiran hunda dandeetti fi eeggumsa Isaatiin eega. Inni Guddinna Isaaf malu guddate. Sammuun itti yaadun zaata Isaa bira gahuu hin dandaâ€™u. Guddinna Isaa irraa kan kaâ€™e, ijji namaas addunyaa tana keessatti Isa arguu hin dandeessu. Isa wassafu (ibsu) irraa namni dadhabaadha. Dhugumatti karaan Rabbii Guddaa ittiin beekan maqaalee fi sifaata Inni ittiin of waamee fi ibsee qorachuu fi qoâ€™achuuni. Maqaalee fi sifaata kanniin ilaalun dura mee qajeelfamoota buâ€™uuraa barbaachiso taâ€™an haa ilaallu. Qajeelfamoota buâ€™uuraa kanniin kitaabban aalimman bebbeekamoo kanneen akka Sheykul Islaama ibn Taymiyah, Ibn Al-Qayyiimi fi Ibn Useymiin irraa kan fudhatamaniidha.

Qajeelfama Buâ€™uuraa 1ffaa- Maqaaleen Rabbii hundii husnaadha, sifaanni Isaa hundii guutuudha

1.1 Maqaaleen Rabbii hundi husnaa dha

Husnaa jechuun wanta baayâ€™ee gaarii fiixee olâ€™aana irra gahee fi sanii ol wanti gaariin kan hin jirreedha. Maqaaleen Rabbii hundi husnaadha. Kana jechuun garmalee fi garmalee gaarii kan taâ€™anii fi maqaalee Isaa caalaa maqaan bareenni kan hin jirreedha. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

﴿وَلِلَّهِ ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰ فَٱدۡعُوهُ بِهَا﴾

â€œRabbiif maqaalee baayâ€™ee gaarii (husnaa) taâ€™antu jira, kanaafu isaaniin Isa kadhaa.â€• Suuratu Al-Aâ€™araaf 7:180

Maqaaleen Isaa hundi husnaa (baayâ€™ee gaarii) kan taâ€™aniif sababa wantoota maqaan waamaman hundarra kabajamaa kan taâ€™e Rabbiin waan agarsiisanii fi sifaata (amaloota) guutuu waan of keessaa qabaniifi[1].

Yommuu â€œAr-Rahmaanâ€• jennu, jechi tuni gara Rabbii maqaa kanaan waamamu agarsiisti. Ammas, sifata (amala) rahmata balâ€™aa fi guddaa agarsiisti. Akkasumas, rahmata ittiin rahmata godhuu agarsiisti. Osoo rahmata ittiin gochuu baate silaa maqaan kuni faayda hin qabu ture. Kanaafi, maqaaleen Rabbii husnaa (hundarra baayâ€™ee gaarii) taâ€™an. Sababni isaas, wanta maqaan waamaman hundarra kabajamaa fi Guddaa taâ€™e agarsiisu. Ammas, sifaata (amaloota) olâ€™aanoo fi guutuu taâ€™aan waan of keessaa qabaniifi. Maqaaleen Isaa gara Zaata fi sifaata Isaa akeeku. Garuu maqaaleen Isaan ala

jiran akkanaa miti. Nama tokkoon Abdullah (Gabricha Rabbii) jenne moggaasu dandeenya. Garuu inni namoota hundarra nama of tuulu fi Rabbiin hin beekne taâ€™uu dandaâ€™a. kana waliinu maqaan isaa Abdullah dha. Ammas, nama tokko Muhammad jennee waamu dandeenya. â€œMuhammadâ€• jechun nama namoonni faarsa baayâ€™ee faarsaniidha. Garuu namni Muhammad jenne moggaafne kuni amala ittiin faarfamu homaatu kan hin qabne taâ€™uu dandaâ€™a. Haa taâ€™uu malee, Maqaalee Rabbii keessatti kuni hundi hin taâ€™u. Maqaaleen Isaa sifaata (amaloota) guutuu of keessaa qabu[2].

Fakkeenyaaf: â€œAl-Hayy (yeroo hundaa Jiraataa)â€• maqaalee Rabbii keessaa tokko. Maqaan â€œAl-hayyâ€• jedhu jireenya guutuu dhabamaan hin durfamnee fi baduun hin qunnamne of keessaa qaba. Garuu jireenyi uumamtoota jireenya hanquu taatedha. Uumamtoonni lubbuu qaban duraan kan hin jirre turan. Kanaafu jireenyi isaanii dhabamaan tan durfamteedha. Ammas yeroo murtaaâ€™e booda ni duâ€™u ykn ni badu. Kanaafu, baduun jireenya isaanii ni qunnama. Garuu, Rabbiin yeroo hundaa jiraataa (Al-Hayy) waan taâ€™eef dhabamu fi baduun gonkumaa Isa hin qunnamu. Jireenyi Isaa guutuu hanqinna homaatu of keessaa hin qabneedha. Rabbiin ni jedha:

â€œYeroo hundaa Jiraataa gonkumaa hin duune irratti hirkadhu. Faaruu Isaatiniis Isa [faarsii] qulqulleessi. Badii gabroota Isaa keessa beekuu keessatti Isumatu gahaadha.â€• suuratu Al-Furqaan 25:58

Fakkeenya lammaffaa: Al-Aliim (Beekaa) maqaalee Rabbii keessaa tokko. Maqaan â€œAl-Aliimâ€• jedhu beekumsa guutuu wallaalummaan hin durfamnee fi dagachuun hin qunnamne of keessatti hammata. Rabbiin yeroo hunda keessatti waan hundaa beekaadha. Wallaalummaa fi dagachuun gonkuma Isa hin qunnamu. Gaafii fi deebii Muusaa fi Firaâ€™awni taasisan keessatti, Nabii Muusaan (aleyh salaam) akkana akka jedhe Qurâ€™aanni nuuf hima:

قَالَ عِلْمُهَا عِندَ رَبِّي فِي كِتَابٍ ۖ لَّا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنسَى ﴿٥٢﴾

â€œ**Beekumsi ishee Gooftaa kiyya bira galmee keessa jira. Gooftaan kiyya hin dogongorus, hin irraanfatus**.â€• jedhe. (Suuratu Xaahaa 20:52)

Firaâ€™awni akkana jechuun Muusaa gaafate: â€œ**Haalli ummata darbanii akkam taâ€™aa?â€•**

Kana jechuun ummanni darban akkuma keenyaa kan kafarani fi zulmii raawwatan turan. Kanaafu haalli isaan irra gahan akkam taâ€™aa? Muusaaniis deebii armaan olii deebiseef: **â€œBeekumsi ishee Gooftaa kiyya bira galmee keessa jira.**â€• Kana jechuun Rabbiin keeyri fi sharrii irraa hojii isaanii hunda lakkaaâ€™ee fi galmee keessatti katabee jira. Galmeen kuni Lawhal Mahfuuz. Guyyaa Qiyaamaa hojii isaanitiif jazaa ni kafalaaf. Rabbiin waan hundaa beekumsaan marsee jira. â€œ**Gooftaan kiyya hin dogongorus, hin irraanfatusâ€•** kana jechuun guddaas taâ€™i xiqqaan wanti isa jalaa miliquu tokkollee hin jiru. Homaa hin dagatu. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa beekumsi Isaa guutuu akka taâ€™e ibsa. Inni homaa hin irraanfatu. Toltuun Isaa baayâ€™atte, Inni oltaâ€™e, qulqullaaâ€™e. Beekumsa uumamtootaa wantoonni lama ni qunnama: 1ffaa- wantoota hunda guutumaan guututti beeku dhiisu. Namni hanga fedhe beekumsa haa qabaatu, wantoota dachi fi samii keessa jiran hunda beeku hin dandaâ€™u. 2ffaa-Beekumsa booda dagachuu-namni beekumsa erga argate boodayyu dagachuun

beekumsa san ni dhaba. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aala kanniin hunda irra of qulqulleesse.[3] Inni wantoota samii fi dachii keessa jiran hunda takka takkaan kan beeku fi homaa Kan hin daganneedha. Ni jedha Qurâ€™aana keessatti:

يَعْلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٤﴾

â€œInni wantoota samii fi dachii keessa jiran hunda ni beeka. Wanta dhoksitanii fi wanta ifa baastanis ni beeka. Rabbiin Beekaa wanta qoma keessa jiruuti.â€• Suuratu At-Taghaabun 64:4

Rabbiin wantoota samii fi dachii keessatti mulâ€™atanii fi hin mulâ€™anne, dhokatanii fi ifa bahan hunda beeka. Akkasumas, wanta isin qalbii keessan keessatis taâ€™i, iddoo namni biraa hin agarreetti dhoksitan hunda beeka. Ammas, arrabaan dubbachuu fi hojiin hojjachuun wanta ifa baastan hunda beeka. â€œ**Rabbiin Beekaa wanta qoma keessa jiruuti.â€•** Kana jechuun icciti bareedaa fi fokkuu, niyyaa gaarii fi badaa qoma (laphee) keessa jiru hunda beeka.

Rabbiin wanta namni sammuu isaa keessatti yaadu fi qoma isaa keessatti dhoksuu hunda kan beeku erga taâ€™e, namni aaqilli (qaruuten) keessa isaa amala badaa fi salphinna irraa eeguuf garmalee xiyyeefannoo guddaa itti kenna.

1.2. Sifaanni (Amaloonni) Rabbii hundi Guutuudha, hanqinni homaatu keessa hin jiru[4]

Amaloonni Rabbii hundi guutuu hirâ€™inna homaatu of keessaa hin qabneedha. Kanneen akka Jireenyaa (Al-Hayaat), Beekumsaa (Al-Ilm), Dandeetti, dhageetti, argituu, rahmataa, jabeenyaa, ogummaa (hikmaa), oltaâ€™iinsaa, guddinnaa fi kan biroo hundi sifaata (amaloota) guutuu taâ€™aniidha. Shariâ€™aan, sammuu fi fixraan kana ni agarsiisu.

Shariâ€™aa irraa sifaanni Rabbii guutuu taâ€™u kan agarsiisan ragaalee baayâ€™ee Qurâ€™aana fi hadiisa irraa eerun ni dandaâ€™ama. Isaan keessaa aayah takka haa ilaallu:

لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ مَثَلُ ٱلسَّوْءِ ۖ وَلِلَّهِ ٱلْمَثَلُ ٱلْأَعْلَىٰ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٦٠﴾

â€œ**Isaan Aakhiratti hin amanneef amala gadheetu jiru. Rabbiif immoo sifaata ol taâ€™aatu jira. Inni Injifataa, Ogeessa.â€•** Suuratu An-Nahl 16:60

Kana jechuun warroota Aakhiratti hin amanneef amaloota hanquu, hirâ€™uu fi fafee taâ€™antu jira. Kanneen akka kufrii, wallaalummaa fi salphinna. Rabbiif immoo amaloota guutuu hanqinna wayitu hin qabnetu jira. Gara hundaan amalootaa guutuu kan qabu Isa qofa

Sammuunis sifaanni Rabbii guutuu akka taâ€™e ni agarsiisa. Sammuudhaan yoo itti yaadan, wanti jiru hundi amala mataa isaa qaba. Takkaa amala guutuu takkaa immoo amala hanquu qaba. Amala hanquu qabaachuun Gooftaa haqaan gabbaramuuf gonkumaa hin malu. Kanaafi, Rabbiin wantoota Isaan alatti gabbaraman gabbarriin isaaniif godhamu baaxila (soba) akka taâ€™e ifa baasa. Sababni isaas, wantoonni Rabbii gaditti gabbaraman kunniin hanqinnaa fi dadhabinnaan waan ibsamaniif. Rabbiin oltaâ€™aan ni jedha:

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُۥٓ إِلَىٰ يَوْمِ
ٱلْقِيَـٰمَةِ وَهُمْ عَن دُعَآئِهِمْ غَـٰفِلُونَ ﴿٥﴾

â€œ**Nama Rabbiin ala waan hanga Guyyaa Qiyaamaatti homaa isaaf hin awwaannee fi isaan (warri kadhataman) kadhaa isaanii irraa dagatoo taâ€™an gabbaru caalaa jallataan eenyu?**â€• Suuratu al-Ahqaaf 46:5

Namni wanta Rabbiin ala jiru gabbaru, hanga Guyyaa Qiyaamatti wanti inni gabbaru kuni isaaf deebii hin deebisu. Warri kadhataman kunniin kadhaa warra isaan kadhatu hin dhagahan. Fakkeenyaf, namoonni gara qabrii deemun namoota duâ€™an kadhatan, namoonni duâ€™an kunniin kadhaa isaaniitiif deebii hin deebisan. Akkasumas, jalaa hin dhagahan. Kanaafu, nama Rabbii Guddaa kadhaa namaatiif deebii deebisuu fi rakkoo namaa beeku dhiise, wanta isa hin dhageenne kadhatu caalaa namni jallataan jiraa?

Aayah tana keessatti wantoonni Rabbiin alatti gabbaraman (waaqefataman) hanqinna lamaan ibsaman. 1ffaa-kadhaa namootaatiif deebii kennuu hin dandaâ€™an. 2ffaa- kadhaa namoota waan hin dhageenyef wanta namoonni jedhan quba hin qaban. Kanaafu, beekumsa hin qaban.

Nabii Ibraahim abbaa isaatiin akkana akka jedhe Qurâ€™aanni nuuf hima:

إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَـٰٓأَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِى عَنكَ
شَيْـًٔا ﴿٤٢﴾

â€œ**Yeroo inni abbaa isaatiin, â€œYaa abbaa koo! Maaliif wanta hin dhageenye, hin arginee fi homaa sirraa deebisu hin dandeenye gabbartaa?â€• jedhe [yaadadhu].â€•** Suuratu Mariyam 19:42

Namni akkamitti wanta hin dhageenye, hin argine fi miidhaaa isarraa hin deebisne akka gooftaati gabbaraa (waaqefataa)? Taabonni isaan gabbaran kunniin waan hin dhageenyef, hin argineef amala hanquu qabu. Rabbiin immoo wantoota hundaa waan dhagahuuf, waan arguu fi miidhaa namarraa deebisuu waan dandaâ€™uuf amaloota guutuu qaba. Kanaafu, gabbarriin (ibaadan) Isa qofaaf taâ€™uu qaba.

Ragaalee amaloota guutuu Rabbii agarsiisanitti yommuu deebinu, akkuma mulâ€™atu uumamtoonni gariin amaloota gaarii qabu. Amaloonni kunniin Rabbii oltaâ€™aa irraayi. Amaloota kanniin Kan kenne Rabbiin erga taâ€™e, amaloota guutuun hunda caalaa kan ibsamu qabu Isa. Ofii guutuu waan taâ€™eef nama fedhe guutuu godha.

Amaloonni Rabbii guutuu taâ€™uu wantoota agarsiisan keessaa kan biraa fixraadha. Fixraah jechuun uumama qulqulluu uumamtoonni irratti uumamaniidha. Nafseen qulqulluun Rabbiin jaallachuu fi Isa ol guddiisuu irratti tan uumamtedha. Sila nafseen ni jaallatti, ni guddisti sifaanni Isaa guutuu taâ€™uu kan beekte malee?

Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa sifaata guutuu kanneen akka yeroo hundaa jiraachu, beekumsa, arguu, dhagahuu fi kan birootiin of wassafee (ibsee) jira. Ammas sifaata hanquu kanneen akka duâ€™uu, muguu, rafuu, dagachuu, dogongoruu fi kan kana fakkaatan irraa of qulqulleesse jira. Kanaafu, maqaalee (asmaaâ€™a) hundarra gaarii taâ€™an kan qabuu fi sifaata guutuu hanqinna wayitu hin qabneen kan ibsamu Rabbii Tokkicha. Maqaaleen Isaa hundi husnaa (baayâ€™ee gaarii)dha. Sifaanni (amaloonni) Isaa hundi gugguutudha.

﴿سُبۡحَٰنَ رَبِّكَ رَبِّ ٱلۡعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ١٨٠ وَسَلَٰمٌ عَلَى ٱلۡمُرۡسَلِينَ ١٨١
وَٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ١٨٢﴾

â€œ**Gooftaan kee Gooftaan injifannaa waan isaan jedhaniin irraa qulqullaaâ€™e. Nageenyis ergamtoota irra haa jiraatu. Faaruun hundi kan Allaah Gooftaa aalama hundaa taâ€™eeti.â€•** Suuratu As-Saaffaat 37:180-182

Gooftaan kee Gooftaa abbaa humnaa fi jabeenyaa taâ€™e wanta daangaa darbitoonni Isaan jedhan irraa qulqullaaâ€™e. Daangaa darbitoonni â€œilma qabaâ€• jedhan, Rabbiin ilma qabaachu irraa qulqullaaâ€™e. Ammas sifaata (amaloota) hanquu isaan jedhan hundarra qulqullaaâ€™e. Rabbiin amaloota hanquu irraa erga qulqullaaâ€™e amaloota guutuun Kan ibsamuudha. Kanaafu, amaloota guutuu waan qabuuf kan dhugaan Faarfamu Rabbii Gooftaa aalama hundaa taâ€™eedha. Aalama jechuun wantoota uumaman hunda.

Kitaabban wabii

[1] Sharih al-aqiidatil Tadmuriyyahâ€“ Ibn Useymiin fuula 43, Al-Qawaaâ€™idul Muslaa fi asmaaâ€™illah wa sifaatâ€“ Ibn Useeymiin-fuula 9
[2] Sharih al-aqiidatil Tadmuriyyah- Ibn Useymiin-fuula 44
[3] Tafsiiru Saâ€™dii-fuula 590, Tafsiiru ibn Kasiir 5/292
[4] Al-Qawaaâ€™idul Muslaa fii asmaaâ€™illah wa sifaat- Ibn Useeymiin-fuula 27-28, Taâ€™aliiq alaa Al-Qawaaâ€™idul Muslaa-fuula 59

Date Created
July 12, 2019

Author
admin